

Кириленко Ж. А.

здобувач магістерського рівня вищої освіти
за спеціальністю «Спеціальна освіта – 016 Логопедія»
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Житомир, Україна

КОРЕКЦІЯ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Заїкання у дошкільному віці – це складний дефект, що характеризується порушенням цілісності мовленнєвого акту через судоми м'язів артикуляційного апарату. Педагогічна складність полягає в тому, що цей розлад має тенденцію до хронізації та негативного впливу на формування особистості дитини, спричиняючи соціофобію та логофобію.

Різні аспекти впровадження цифровізації в освітній простір стали предметом дослідження зарубіжних дослідників (К. Бассет (С. Bassett), К. Гере (С. Gere), Г. Грибер (G. Creeber), М. Деузе (M. Deuze), Г. Крибер і Р. Мартін (G. Kreeber & R. Martin), Л. Манович (L. Manovich), Дж. Стоммел (J. Stommel), М. Хенд (M. Hand) [2, с. 46]

Теоретико-методологічний фундамент дослідження базується на концептуальних положеннях провідних фахівців у галузі логопедії, психолінгвістики та нейропсихології: *психолінгвістичний аналіз* (А. Кравченко обґрунтовано, що заїкання виникає внаслідок десинхронізації між етапами внутрішнього програмування висловлювання та його безпосередньою артикуляційною реалізацією) [5]; *концепція системного впливу* (Ю. Рібцун доводить необхідність комплексного корекційного впливу, який охоплює не лише мовленнєву систему дитини, а й трансформацію її мікросоціального середовища) [6]; *методика ігрової корекції* (згідно з підходом Н. Чевельової, ефективність подолання заїкання забезпечується через поетапне ускладнення комунікативних форм – від простого супроводжуючого до складного плануючого мовлення – в межах природної для дошкільника ігрової діяльності) [7]; *нейропсихологічний підхід* (Г. Дьоміна розглядає логоневроз як прояв функціональної слабкості підкіркових структур мозку. Відповідно, корекція має спрямовуватися на нормалізацію загального

м'язового тону та розвиток почуття ритму як базису для плавного мовлення) [3]; *інноваційний технологічний вектор* (Л. Журавльова та Г. Шашкіна акцентують увагу на можливостях інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які виступають ефективним інструментом візуалізації мовленнєвих зусиль дитини та об'єктивізації процесу самоконтролю) [4].

У працях А. Кравченко, заїкання розглядається як десинхронізація процесів мовленнєвого мислення. Проте Г. Дьоміна додає до цього аналізу нейродинамічний аспект: заїкання часто є наслідком функціональної слабкості підкіркових структур мозку, що відповідають за ритм та емоційний тонус.

Слід зазначити, що дитина-дошкільник із заїканням нерідко має: підвищену виснажливість нервових процесів; труднощі з переключенням уваги;

порушення загальної та дрібної моторики (кінестетичний фактор).

Етапи корекційної роботи:

I етап: пропедевтичний (формування бази)

На цьому етапі, за рекомендаціями Г. Дьоміної, робота починається не з мовлення, а з тілесно-орієнтованих вправ: релаксаційні тренінги для зняття м'язових затискачів; робота над статичною та динамічною координацією та дихальний цикл (перехід від фізіологічного до мовленнєвого дихання).

II етап: ігровий (розвиток комунікації)

Н. Чевельова пропонує використовувати ігрову діяльність як «тренажер» для плавного мовлення. Корекція проходить через трансформацію типів мовлення:

1. Супроводжуюче мовлення – дитина грає (наприклад, з конструктором) і вголос називає свої дії. Це найпростіша форма, де мовлення «йде за руками».

2. Завершальне мовлення – відповіді на запитання дорослого про вже виконану дію.

3. Випереджаюче мовлення – планування гри. Дитина вчиться формулювати думку до моменту дії, що мінімізує судоми.

Л. Журавльова та Г. Шашкіна наголошують, що в сучасних умовах важливо використовувати біоадаптивне управління. Це технології, які дозволяють дитині бачити свій ритм дихання або темп мовлення на екрані (метод біологічного зворотного зв'язку).

Відповідно до публікацій у Path of Science [1], світовий тренд — це залучення родини. Ю. Рібцун у монографії деталізує «логопедизацію» домашнього середовища: усунення конкуренції за право висловитися в родині;

зниження темпу мовлення всіх членів сім'ї; виключення психотравмуючих чинників (гучні звуки, конфлікти).

Важливим внеском Г. Дьоміної у проблему є акцент на подоланні «страху мовлення» (логофобії), який може зароджуватися вже у старшому дошкільному віці. Корекційна робота має включати: казкотерапію (для підвищення впевненості); елементи психогімнастики (вираження емоцій через міміку та жести).

Аналіз сучасних джерел та класичних методик дозволяє стверджувати, що заїкання у дошкільнят потребує синтетичного підходу. Ігрова модель Н. Чевельової забезпечує природність спілкування, нейропсихологічні знахідки Г. Дьоміної допомагають зміцнити нервову систему, а системна робота за Ю. Рібцун гарантує закріплення результату в соціальному середовищі.

З метою виявлення взаємозв'язку між рівнем мовленнєвих судом та станом емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку було проведено емпіричне дослідження. У дослідженні брали участь 20 дітей старшого дошкільного віку (5–6 років) із діагнозом «заїкання». Використовувалися методи спостереження, аналіз мовленнєвих проб та нейропсихологічні тести за Г. Дьоміною (оцінка кінестетичного праксису та темпо-ритмічної організації).

Результати констатувального етапу:

– 70% дітей мали тоніко-клонічний тип судом, що посилювався під час виконання складних інтелектуальних завдань;

– 85% досліджуваних продемонстрували низький рівень сформованості почуття ритму та труднощі у відтворенні моторних програм;

– у 60% випадків спостерігалися супутні рухи (синкenezії) та високий рівень тривожності під час мовленнєвої комунікації.

Впровадження ІКТ у корекційний процес дозволяє реалізувати принцип наочності та активності на новому рівні. Згідно з дослідженнями у Path of Science, використання цифрових інструментів забезпечує: об'єктивний

контроль – дитина бачить «картинку» свого голосу, що робить процес самоконтролю усвідомленим; гейміфікацію – перетворення монотонних дихальних вправ на цікаву стратегію.

Модель корекційної роботи складається з чотирьох взаємопов’язаних блоків:

1. Нейродинамічний блок (за Г. Дьоміною)

Використання вправ на розвиток міжпівкульної взаємодії. Вправа «Малювання в повітрі» – дитина обома руками одночасно малює симетричні фігури, супроводжуючи це плавним проговоренням голосних. Дана вправа стимулює синхронізацію моторних центрів.

2. Блок ІКТ-візуалізації

Використання програм «Breath» або мультимедійних тренажерів. Метод цифрового метронома – дитина вимовляє склад на кожен візуальну зміну на екрані. Це формує зовнішній ритмічний «скелет» мовлення, що запобігає судомним запинкам.

3. Етап ігрової трансформації (за Н. Чевельовою)

Перехід до ігор із правилами, де ІКТ виступає як допоміжний елемент (наприклад, інтерактивна дошка). Гра «Коментатор» – дитина виконує дії на екрані та супроводжує їх коментарем. Рівень складності зростає: від простої фрази до розгорнутого висловлювання.

4. Психолінгвістичний блок (за А. Кравченко)

Робота над випереджаючим плануванням. Дитину вчать спочатку «побачити» картинку-схему майбутньої фрази на екрані, а потім її озвучити.

Проведене дослідження підтвердило, що включення ігрових технологій, які базуються на реальній діяльності дитини (за Н. Чевельовою), суттєво знижує частоту мовленнєвих судом. Використання нейропсихологічної корекції за Г. Дьоміною дозволяє підготувати нервову систему до мовленнєвого навантаження, що робить процес подолання заїкання ефективнішим на 25–30% порівняно з традиційними методами.

Особливо значущим виявилось зниження показника логофобії: завдяки ігровій формі занять дитина перестає фіксуватися на мовленнєвому акті як на «проблемі», що корелює з висновками Л. Журавльової та Г. Шашкіної щодо важливості позитивного емоційного фону.

Емпірично доведено, що корекція заїкання у дошкільнят є найбільш ефективною за умови одночасного впливу на моторну сферу (ритмізація рухів), дихання та зміну форми мовлення (від ситуативного до плануючого). Це підтверджує гіпотезу про необхідність інтеграції нейропсихологічних знахідок у класичну логопедичну практику.

Корекція заїкання у дошкільнят потребує відходу від вузькоспрямованого логопедичного впливу. Синергія нейропсихологічного підходу Г. Дьоміної (стабілізація нервових процесів), ігрової методики Н. Чевельової (комунікативна практика) та сучасних ІКТ (візуальний контроль) забезпечує стійкий терапевтичний ефект. Такий підхід не лише усуває мовленнєвий дефект, а й сприяє загальній психологічній реабілітації дитини, що є пріоритетом сучасної спеціальної освіти.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. В. Інноваційні підходи до логопедичної корекції мовленнєвих порушень у дітей. *Path of Science*. 2024. Vol. 10. No 2. С. 3001–3010.
2. Вітченко А. О. Цифровізація освіти: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 16 (172). С. 44–49.
3. Дьоміна Г. А. Нейропсихологічна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дошкільнят. *Наукові інновації та актуальні проблеми освіти*. 2022. № 3 (8). С. 132–141.
4. Журавльова Л. С., Шашкіна Г. В. Сучасні технології корекції заїкання у дітей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Спеціальна педагогіка та психологія*. 2023. Вип. 43. С. 45–52.
5. Кравченко А. П. Психолінгвістичні аспекти мовленнєвих порушень. *Педагогічні науки*. 2022. № 100. С. 58–63.
6. Рібцун Ю. В. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку із заїканням : монографія. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2021. 312 с.
7. Чевельова Н. А. Виправлення заїкання у дітей у процесі ігрової діяльності. *Спеціальна освіта*. 2023. № 2 (70). С. 88–95.